

KONFERENSIYALAR.UZ

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**IV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUL, 2025

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.uz>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, iyul

TOSHKENT-2025

ISBN 978-9910-09-214-5

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, 2025. – 71 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 3-iyul

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda “Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar” mavzusidagi IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

ISBN 978-9910-09-214-5

Barcha huqular himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2025-yil

© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TARIX FANLARI

<i>Doniyorov Nosirjon</i> BOLSHEVIKLAR MADANIY SIYOSATINING AYRIM NAZARIY ASOSLARI TO'G'RISIDA	4-9
<i>Najmiddinov Boburmirzo</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTON SSRDA DINIY SIYOSATI TARIXSHUNOSLIGIDAN (SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR MISOLIDA)	10-13
<i>Sobirov Sardorbek</i> YETTISHAHAR DAVLATINING BUYUK BRITANIYA IMPERIYASI BILAN ALOQALARI	14-17
<i>Umarqulova Gulchiroy</i> JIZZAX VILOYATI CHO'L HUDUDI TUMANLARINING MUSTAQILLIK YILLARIDA MADANIY HAYOT RIVOJI (DO'STLIK TUMANI MISOLIDA).....	18-20
<i>Begaliyeva Aysha</i> ROSSIYA TEMIR YO'L TRANSPORT TIZIMI: SANOAT INQILOBI SHAROITIDA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	21-25

IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nazarov Nazar</i> KICHIK VA O'RTA BIZNES FAOLIYATINI STATISTIK BAHOLASHNING DAVLAT IQTISODIYOTIDAGI AHAMIYATI	26-29
--	-------

FILOLOGIYA FANLARI

<i>Jamahmatov Karomiddin</i> SALJUQIYLAR DAVR ADABIY MUHITI RIVOJIDA TERMIZIY ALLOMALAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI	30-37
<i>Maxamatqulova Zarina</i> O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDAGI FRAZEMALARNING QIYOSIY TAHLILI	38-40
<i>Yuldasheva Kamola</i> STRATEGIES AND EVALUATION IN SIMULTANEOUS INTERPRETING	41-44

YURIDIK FANLAR

<i>Salimjonov Axadjon</i> ZO'RLIK ISHLATIB SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR TUSHUNCHASI VA KRIMINOLOGIK TAVSIFI	45-55
<i>Акрамова Хилола Убайдуллаевна</i> ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	56-59
<i>Qahorova Saodat</i> ONLAYN KREDIT SHARTNOMALARINING FUQAROLIK-HUQUQIY TABIATI VA RAQAMLI MUHITDAGI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	60-62

SOTSILOGIYA FANLARI

<i>Artikbayeva Nazokat</i> INTERNETGA QARAMLIKNING ZAMONAVIY TA'LIMGA TA'SIRI	63-67
<i>Raxmatullayeva Shaxlo</i> INSON KAPITALINING YANGI O'ZBEKISTONDAGI IJTIMOY O'RNI	68-70

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTON SSRDA DINIY SIYOSATI TARIXSHUNOSLIGIDAN (SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR MISOLIDA)

Najmiddinov Boburmirzo Zuhridin o'g'li

Tarix instituti tayanch doktoranti

E-mail: boburmirezonajmiddinov95@gmail.com

Tel: +998 90 000 94 84

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8669-9707>

Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqolada sovet hokimiyatining O'zbekiston SSR da amalga oshirgan diniy siyosatini yoritib beruvchi Sovet hokimiyati davrida amalga oshirilgan ilmiy ishlar tarixshunosligi haqida to'xtalib o'tiladi. Bu ishlar talqini asosan mafkura nuqtayi nazaridan qilingan bo'lib, o'sha davr siyosatiga bir yoqlama baho berilganini ko'rish mumkin.

Kalit so'zlar: Sovet hokimiyati, O'zbekiston SSR, tarixshunoslik, ilmiy ishlar, monografiyalar, maqolalar, sovet tarixshunosligi, ateistik qarash, mafkuraviy yondashuv

FROM THE HISTORIOGRAPHY OF THE RELIGIOUS POLICY OF THE SOVIET GOVERNMENT IN THE UZBEK SSR(ON THE EXAMPLE OF WORK CARRIED OUT DURING THE SOVIET PERIOD)

Najmiddinov Boburmirzo Zuhridin o'g'li

PhD student of the Institute of History

Tashkent, Uzbekistan

Annotation. This article examines the historiography of scientific works conducted during the Soviet era, highlighting the religious policies pursued by the Soviet government in the Uzbek SSR. The interpretation of these works was mainly made from an ideological perspective, and one can see a one-sided assessment of the politics of that time.

Key words: Soviet power, Uzbek SSR, historiography, scientific works, monographs, articles, Soviet historiography, atheistic views, ideological approach.

DOI: <https://doi.org/10.47390/978-9910-09-214-5/ydif-02>

Sovet hokimiyatining O'zbekiston SSR da diniy siyosat olib borilishi borasida amalga oshirilgan tadqiqotlar haqida so'z yuritadigan bo'lsak, bu ilmiy ishlar yaratilish davri va o'z xususiyatiga ko'ra din va unga nisbatan olib borilgan siyosatning turli jihatlarini qamrab olganligini ko'ramiz. Mavzuni o'rganilish masalasi birinchi navbatda tarixchilar, islomshunos, sharqshunos, dinshunos, siyosatchi va sotsiolog olimlar e'tiborini o'ziga jalb qilib kelgan.

Hozirgi kunda mavzuga oid asarlar, ilmiy tadqiqot ishlarini uch guruhga ajratish mumkin:

- 1) Sovet hokimiyati davrida chop etilgan adabiyot, maqola va amalga oshirilgan tadqiqotlar;
- 2) Mustaqillikdan keyingi davrda nashr qilingan adabiyot, maqola va ilmiy ishlar;
- 3) Xorijda amalga oshirilgan tadqiqot, maqola va adabiyotlar.

1917-yilgi inqilobdan so'ng dastlabki o'n yillikda yozilgan ilmiy ish, risola va maqolalarda diniy muassasa va tashkilotlar faoliyati bir qadar xolisona yoritilgan. Jumladan, L.Dembo, N.Borisov, V.Bilik, G.Safarov, Sh.Rahim, T.Risqulov, R.Inogomov, V.Bartold, P.Serbov, A.Nikiforov [1;1] kabilar tomonidan yozilgan bir qator kitob va maqolalarda diniy muassasalar, diniy ta'lim, uning moddiy asosi bo'lgan vaqf mulklariga munosabatda tarixiy ma'lumotlar nisbatan obektiv bayon qilib o'tilgan.

V. Bartoldning "Мусульманский мир" ("Musulmon dunyosi") nomli diniy masalaga bag'ishlangan tadqiqotida sovet hokimiyatining dastlabki yillaridagi diniy siyosat mohiyati ochib berilgan. Mazkur asarda islom tarixi, uning sharq xalqlari orasida tarqalishi, XX asrning 20-yillari arafasidagi diniy ahvolga umumiy tavsif berib o'tilgan [2; 9].

O'rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanish o'tkazilganidan so'ng, sovetlar hokimiyatini barqarorlashtirish jarayonida dinning mohiyati, uning jamiyatga ta'siri masalalari ilk bor tanqidiy ruhda bayon qilindi. Ularda dindor kishilar kamsitilib, din tarixi soxtalashtirildi va diniy muassasalarga salbiy munosabat oshkora tus ola boshladi. Yem.Yaroslavskiy, A.Ashulin, L. Klimovich, K.Vasilevskiy kabilarning asarlarini [3; 1] ushbu guruhga kiritish mumkin.

Sovet tarixshunosligida bir yoqlama, ko'p dalillarni chetlab o'tilgan murakkablik va ziddiyatlar hisobga olinmagan holda yaratilgan asarlar qatoriga Rashidxon, A.Adxamov, P.Kuxarekiylarning ishlarini ko'rsatish mumkin [4; 1]. Ularda sovet hokimiyati dinga qarshi siyosatining tashviqot markazlari hisoblangan klublar, qizil burchak va qizil choyxonalar, kolxozchilar uyi kabi muassasalarning faoliyatiga asosiy e'tibor qaratilgan. Chunki, sovet hokimiyatining ma'muriy-buyruqbozlik tizimi tobora mustahkamlanib borishi bilan bolsheviklar madaniy-oqartiruv muassasalari zimmasiga xalq ommasi ongiga daxriylik aqidalarini singdirish, uni yanada mustahkamlash, shuningdek, diniy tushunchalarni insonlar ongidan butunlay chiqarib tashlash vazifasini yuklagan edi. Shuning uchun ham yuqorida qayd etilgan mualliflarning asarlarida madaniy muassasalar tarixi, ularning faoliyati masalalari daxriylikka yo'naltirilgan holatda ko'rsatib o'tilgan.

Sovet hokimiyati yillari davrda faqat mafkuraviy maqsadga qartilgan ommabop risola, kitoblar yozilgan va bu partiya organlari tomonidan buyurtma qilingan, aksariyat ishlar komunistik mafkura talabi bilan yozilar edi. Ijtimoiy fan vakillarining ko'plab ilmiy ommabop risolalari islom dini, uning tarixi, Qu'roni Karim ta'rifiga qaratilgan edi [5; 1]. Bu asar va risolalar mualliflari sovet hokimiyatining o'sha davrdagi hukmron mafkura nuqtai-nazaridan kelib chiqib islom dini va uning ta'limotiga salbiy baho berganlar. Islom dinining barcha qarashlarini "reaksion kuchga ega" deb baholaganlar. K. Marksning "din xalq uchun afyundir" degan shiorini islom dini uchun ham taaluqli deb hisoblaganlar.

A.Abdusamedovning "Sotsial taraqqiyot va islom" nomli asarini shunga misol qilib keltirish mumkin [6; 152]. Unda respublika hududida islom dinining oktabr to'ntarishidan oldingi va sosializm sharoitidagi holati markscha-lenincha nuqtai nazardan tahlil qilingan. O'zbek xonliklari davrida O'rta Osiyo xalqlarining ma'naviy hayotida islom dini tanho hukmronlik qilganligi tanqidiy ruhda bayon etilgan. Turkiston Rossiya imperiyasi tomonidan bosib olinganidan keyin rus madaniyatining ta'siri, mahalliy taraqqiyparvar, ma'rifatchi shoirlar Furqat, Muqimiy, Zavqiy, Hamza, Ayniy va boshqalarning ijodida ruhoniylarning tanqid qilinganligi bir tomonlama ko'rsatilgan. "Rossiya imperiyasi hukmronligi davridagi Turkiston

xalqi ma'naviy hayotidagi o'zgarishlar islom dini mafkurasining pasayishiga va materialistik-ateistik dunyoqarashning shakllanishiga ko'maklashgan" deya ta'kidlangan.

Shunga qaramay, bir qancha tadqiqotlarda o'rganilayotgan muammoning ayrim jihatlarini ochib beruvchi dalillar va faktik ma'lumotlar bor. Masalan, A.Ardashirov va A.Ortiqovning tadqiqotlarida [7;1] Turkiston ASSR, keyinchalik O'zbekiston SSRdagi diniy muassasa, eski usul va otinbibi maktablari, qorixonalar, madrasalarning miqdori, moddiy ahvoli hamda ushbu muassasalarda joriy etilgan o'qitish tartiblari haqida tarixiy dalillarga boy ma'lumotlar mavjud.

"Qayta qurish" yillarida milliy o'zlikni va qadriyatlarni qayta tiklash jarayonining boshlanishi din va diniy muassasalar tarixini bir qadar xolisona o'rganish imkoniyatini berdi. Jamiyatda din va dindorlarning o'rni, vazifasi, qonuniy asoslari, shuningdek, diniy muassasalarga nisbatan xolisona yondashilgan fikrlarni ifodalovchi ba'zi tadqiqotlar paydo bo'lganligini ham aloxida e'tiborga loyiqdir. Jumladan, A.Leshinskiy sovet hokimiyatining 70 yillik tarixi davomida bu hukumatning diniy siyosatdagi xatolik va kamchiliklarning ildizlarini ochib berdi [8; 1]. S.Eaniev va O.Umarjonov asarlarida esa kommunistlarning ateistik siyosati xatoliklardan iborat bo'lganligi o'ziga xos tarzda izohlab o'tigan [9; 1]. B.Alekseev tadqiqoti [10; 400] orqali 1960-yillargacha sovet hokimiyatining diniy muassasa va tashkilotlarga nisbatan salbiy munosabati, "Xudosizlar" tashkilotining daxriylik kurashi oqibatlarini tarixiy manbalar asosida o'rganilgan. Ayniqsa, ushbu asarda sovet hokimiyatining din va dindorlarga nisbatan qatag'on siyosatidagi xatoliklari arxiv xujjatlari orqali yoritib o'tigan.

Shuni aytish mumkinki, sovet hokimiyati hukmronligi davrida O'zbekistonda SSRdagi diniy siyosatga bag'ishlangan ko'plab kitoblar chop etildi. Biroq bu adabiyotlarda muammo mohiyati xolis yoritilmay, u kommunistik mafkura asosida talqin etildi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Дембо Л. И. Земельный строй Востока. - П., 1923; Бо-рисов Н. Октябрь в Туркестане. - Т., 1922; Билик В.П Роль конфессиональной школы в жизни Туркестана // Наука и просвещение. - Т., 1922. № 1 - С.18-33; Сафаров Г. Колониальная революция (опыт Туркестана). - М., 1921; Рахим Ш. Ўзбек Маорифининг ўтгандаги ва ҳозирги ҳолати (маориф ҳафтаси муносабати билан чиққан). -Т., 1923; Рыскулов Т. Революция и коренное населения Туркестана. Часть I. 1917-1919 гг. - Т., 1925; Инагамов Р. Узбекская интеллигенция.-Т., 1926; Бартольд В.В. Культурная жизнь Туркестана. - JL, 1927; Сербов П.И, Никифоров А.Д. Народное просвещение в Узбекистане. - Самарканд-Ташкент, 1927.
2. Солмонов Ахмаджон. Ўзбекистонда совет ҳокимиятининг диний сиёсати: уйдирма ва тарих ҳақиқати (Матн) : монография А.Солмонов. - Т.: Тафаккур, 2015.
3. Ярославский Ем. Фирка ахлоки тугрисида (Марказий назорат комиссиясининг пленумида килинган маъруза). - Самарканд-Тошкент, 1928; Ашулин А. Хотин-кизлар уртасида динга карши ташвиқот. Самарканд-Тошкент, 1929; Климович Л. И. Социалистическое строительство на Востоке и религия. - Москва-Ленинград, 1929; Василевский К. Ислам на службе контрреволюции. - М.: 1930; Зелкина Е. Очерки по аграрному вопросу в Средней Азии.-М., 1930.

4. Рашидхон. Диний қурбонлар. - Самарқанд-Тошкент, 1928 Б-58; Ўша муаллиф. Худосизлар тўғараги учун дарслик. - Тошкент-Самарканд, 1929; Ахадов А. Дин ҳам шурулар ҳукумати. - Самарканд-Тошкент, 1929; Кухарский П. Худосизлар байналмилал тарбия ва байналминал халқ. - Т., 1933.
5. Шлатонов Г.В. Дарвинизм ва дин. -Т., 1956; Долгих Ф.И. Нима учун динга қарши курашамиз. -Т., 1961; Петрушев Д.А. Ислом дини ва унинг реакцион моҳияти. -Т., 1961; Юсупов Э. Ислом динининг келиб чиқиши ва унинг зарарлари. -Т.1962; Ерисиев А. Дин халқлар тенг ҳуқуқлиги ва дўстлигининг душманлари.- Т., 1962; Болтанов Р. Гилвфанов И. Реакционная сушностБ корана. -Казань, 1962; Абдуллаев В.М. Что такое Коран. -Махачкала, 1963; Ортиқов А. Қуръон ҳақида танқидий мулоҳазалар. -Т., 1963; Шермухамедов С.Ш. Дин ва шахс. -Т. 1963; Агаронян А. Дин йўлидан дил йўлига. -Т., 1970; Абдусамедов А.И. Фан ва дин. – Т., 1971; Шермухамедов Я. Яхшилик ва ёмонлик. – Т., 1972; Дин – маънавий оғунинг бир тури. Мақолалар тўплами. -Т.: Ўзбекистон, 1972; Умаров М. Сароб ва ҳақиқат. -Т., 1972; Усмонов М.А. Ислом ақидалари ва уларнинг моҳияти. -Т.:Ўзбекистон, 1972; Саидбаев Т. Совет турмуш тарзи ва ислом дини. -Т.1979; Ортиқов А. Ижтимоий тараққиёт ва диннинг кризиси. –Т.1979; Ортиқов А. Ўзбекистонда ислом ва мусулмонлар аҳволини сохталаштиришларни танқиди. -Т.1981; Алимов Қ.З. Ислом дини ва ҳозирги идеологик кураш вазифалари. -Т., 1983; Саидбаев Т. Ислам и общества. -М.:Наука, 1984; Жабборов С. Қуръон афсоналари ва ривоятлари. -Т.:Фан, 1986; Ахмедов О. Ислом ва ҳозирги ғоявий-сиёсий кураш. -Т.: Ўзбекистон, 1986; Ежов А.Ф. Ислом реакция ва антикоммунизм хизматида. -Т. Ўзбекистон, 1986; Ҳикматов Ш.М. Ислом ақидалари ва антикоммунизм. –Т.: Ёш гвардия, 1986; Усмонов М. Ислом динининг реакцион моҳияти ва атеистик тарбия. -Т., 1986; Жуманазаров У. Дин ва унинг социал пуч моҳияти. - Жиззах, 1987; Дин ҳақида ўйлар Тўплам тузувчилар: Х.А.Аликулов ва б. -Т.. 1988; Ш.Иброҳимов. Дин ва миллий муносабатлар. – Т., 1991. Б-19,
6. А.И.Абдусамедов “Социал тараққиёт ва ислом” Т.: Ўзбекистон, 1984. Б-152,
7. А.Ардаширов А.Ф. К вопросу о роли новометодных школах (Ученные запичски). - Андижан, 1957; Ортитов А. Октябрь революцияси ва Ўзбекистонда атеизм тантанаси. - Т., 1977
8. Лещинский А.Н. Время новых подходов: о советской государственной церковное отношение. -М.: Политиздат, 1990.
9. Ганиев А.С. Место религии в истории духовных ценностей. // Сборник научных трудов ТашПИ. - Т., 1990; Умаржонов О. Атеистик тарбияда кайта куриш масаласи. - Фаргона: Фаргона нашриёти, 1990.
10. Алексеев В.А. Иллюзии и догмы. - М.: Политиздат, 1991. С-400.

**YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN
INNOVATION G'OYA VA YECHIMLAR**
IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2025-yil, 3-iyul

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, 2025. – 71 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 3-iyul

ISBN 978-9910-09-214-5

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.